

غفلت ۴۰ :

غفلت زدایی

۹- نماز اول وقت

امام محمد باقر علیه السلام فرمود:

أَيُّمَا مُؤْمِنٍ حَافِظًا عَلَى الصَّلَوَاتِ الْمَفْرُوضَةِ فَصَلَّاهَا لَوْ قُبِيهَا فَلَيْسَ هَذَا مِنَ الْغَافِلِينَ.

«هر مؤمنی محافظت برنمازش نماید، و او را در وقتش به جا آورد، از انسان‌های

غافل شمرده نمی‌شود». (کافی ط - الإسلامية) ج ۳ ص ۲۷۰

مهم‌ترین:

مهم‌ترین دستور در اسلام نماز است.

امام صادق علیه السلام فرمود:

أَوَّلُ مَا يُحَاسَبُ بِهِ الْعَبْدُ عَلَى الصَّلَاةِ فَإِذَا قُبِلَتْ قُبِلَ مِنْهُ سَائِرُ عَمَلِهِ وَإِذَا رُدَّتْ عَلَيْهِ رُدَّتْ عَلَيْهِ

سَائِرُ عَمَلِهِ

نخستین چیزی که در روز قیامت بنده برای آن مورد حساب‌کشی قرار می‌گیرد و به آن رسیدگی می‌کنند نماز است، اگر نماز پذیرفته شد سایر اعمالش نیز به تفضل [از او] پذیرفته می‌شود، و هر گاه نماز مقبول نیفتاد و به بنده باز گردانده شد باقی اعمالش نیز مردود و باز گردانده خواهد شد. من لا يحضره الفقيه ج ۱ ص ۲۰۸

به شفاعت نمی‌رسد

در هنگام شهادت امام صادق علیه السلام جریانی رخ داد که وقتی ابو بصیر آمد به «ام حمیده (همسر امام صادق)» تسلیم عرض کند، ام حمیده گریست، ابوبصیر هم که نابینا بود گریست بعد «ام حمیده» به ابو بصیر گفت:

ابو بصیر نبودی و لحظه‌ی آخر امام را ندیدی، جریان عجیبی رخ داد.

ابوبصیر عرض کرد: چه چیزی؟

فرمود: امام در یک حالی فرو رفت که تقریباً حال غشوه‌ای بود. بعد چشم‌هایش را

باز کرد و فرمود:

تمام خویشان نزدیک مرا بگویید، بیایند بالای سر من حاضر شوند. ما امر امام را

اطاعت و همه را دعوت کردیم. وقتی همه جمع شدند، امام در همان حالات که لحظات آخر عمرش را طی می‌کرد یک مرتبه چشمش را باز کرد، رو کرد به جمعیت و همین یک جمله را فرمود:

إِنَّ شَفَاعَتَنَا لَنْ تَنَالَ مُسْتَخْفًا بِالصَّلَاةِ - هرگز شفاعت ما به مردمی که نماز را سبک بشمارند، نخواهد رسید.» این را گفت و جان به جان آفرین تسلیم کرد.
بحار الأنوار (ط - بیروت) ج ۷۹ ص ۲۳۶

شهادت به اقامه نماز

ما در زیارات تمام ائمه این جمله را می‌گوییم که:

أَشْهَدُ أَنَّكَ قَدْ أَقَمْتَ الصَّلَاةَ

شهادت می‌دهم که نماز را اقامه کردی.

احادیثی در حفظ اوقات نماز

۱- ابان بن تغلب می‌گوید: امام صادق علیه‌السلام به من فرمود:

يَا أَبَانَ الصَّلَاةُ الْخَمْسُ الْمَفْرُوضَاتُ مَنْ أَقَامَ حُدُودَهُنَّ وَ حَافِظٌ عَلَى مَوَاقِيتهِنَّ لَقِيَ اللَّهَ يَوْمَ الْقِيَامَةِ وَ لَهُ عِنْدَهُ عَهْدٌ يُدْخِلُهُ بِهِ الْجَنَّةَ.

ای ابان، این نمازهای پنجگانه واجب را هر کس به پا دارد و اوقات آنها را حفظ کند، روز قیامت خدا را در حالی ملاقات می‌کند که پیمانی نزد او دارد که وی را وارد بهشت کند.
الکافی (ط - الإسلامية) ج ۳ ص ۲۶۷

۲- امام صادق علیه‌السلام فرمود:

إِنَّ الصَّلَاةَ إِذَا ارْتَفَعَتْ فِي أَوَّلِ وَفَيْتَهَا رَجَعَتْ إِلَى صَاحِبِهَا وَ هِيَ بِيَضَاءٍ مُشْرِقَةٍ تَقُولُ حَفِظْتَنِي حَفِظْتُكَ اللَّهُ وَ إِذَا ارْتَفَعَتْ فِي غَيْرِ وَفَيْتَهَا بِغَيْرِ حُدُودِهَا رَجَعَتْ إِلَى صَاحِبِهَا وَ هِيَ سَوْدَاءٌ مُظْلِمَةٌ تَقُولُ ضَيَعْتَنِي ضَيَعْتَكَ اللَّهُ.

به درستی که نماز هنگامی که در اول وقتش بالا رود، به صاحبش برمی‌گردد در حالی که سفید و نورانی است و می‌گوید: مرا حفظ کردی، خدا تو را حفظ کند؛ و اگر در غیر وقتش و بدون حد و اندازه‌های [حقیقی] اش بالا رود، سیاه و ظلمانی به صاحبش برمی‌گردد و می‌گوید: مرا ضایع کردی، خدا ضایع کند.

تهذیب الأحکام (تحقیق خراسان) ج ۲ ص ۲۳۹

۳- پیامبر اعظم صلی الله وعلیه وآله وسلم فرمود:

إِنَّمَا يَتَصَفَّحُهُمْ فِي مَوَاقِيتِ الصَّلَاةِ فَإِنْ كَانَ مِمَّنْ يُوَاطِبُ عَلَيْهَا عِنْدَ مَوَاقِيتِهَا لَقَنَّهَ شَهَادَةً أَنْ لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ وَ أَنَّ مُحَمَّدًا رَسُولُ اللَّهِ ص وَ نَحَى عَنْهُ مَلَكَ الْمَوْتِ إِبْلِيسَ.

ملک الموت در اوقات نماز بر کارهای مردم نظارت و توجه بیشتری دارد، اگر کسی مواظب وقت نمازش بود و به نماز اول وقت اهمیت می داده است، در وقت مرگ شهادتین «أَشْهَدُ أَنْ لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ وَ أَشْهَدُ أَنَّ مُحَمَّدًا رَسُولُ اللَّهِ» را به او تلقین کنند و همین اهمیت به نماز اول وقت باعث می شود که لحظه جان دادن ملک الموت ابلیس را از وسوسه (نمودن او) دور کند.

مرآة العقول فی شرح أخبار آل الرسول ج ۱۳ ص ۲۹۹

۴- رسول اکرم صلی الله وعلیه وآله وسلم فرمود:

لَا يَزَالُ الشَّيْطَانُ هَائِبًا لِابْنِ آدَمَ دَعِرًا مِنْهُ مَا صَلَّى الصَّلَاةَ الْخَمْسَ لَوْ قَتَلَتْهَا فَيَاذَا ضَيَّعَهُنَّ اجْتَرَأَ عَلَيْهِ فَأَدْخَلَهُ فِي الْعِظَائِمِ.

شیطان از پسر آدم ترسان و هراسان است تا نماز پنجگانه را در وقت می خواند و چون، از وقت بگذراند بر او دلیر شود و او را بگناهان بزرگ کشد.

المحاسن ج ۱ ص ۸۲

۵- امام صادق علیه السلام فرمود که پیامبر خدا صلی الله وعلیه وآله وسلم فرموده است:

لَا يَنَالُ شَفَاعَتِي غَدًا مَنْ أَخَّرَ الصَّلَاةَ الْمَفْرُوضَةَ بَعْدَ وَقْتِهَا.

هر که نماز واجب را از وقتش پس اندازد فردای قیامت شفاعت من به او نرسد.

الأمالی (للسدوق) ص ۳۹۹

۶- امام صادق علیه السلام فرمود:

خَصَلْتَانِ مَنْ كَانَتْ فِيهِ وَ إِلَّا فَاعْرُبُ ثُمَّ اعْرُبُ ثُمَّ اعْرُبُ قِيلَ وَ مَا هُمَا؟ قَالَ الصَّلَاةُ فِي مَوَاقِيتِهَا وَ الْمُحَافَظَةُ عَلَيْهَا وَ الْمُوَاسَاةُ.

هر که دو خصلت در وی باشد قابل معاشرت است و گر نه از او دوری کن دوری کن دوری، عرض شد: آن دو صفت چیست؟ فرمود: یکی نمازها را به وقت خواندن و

الخصال ج ۱ ص ۴۷

مواظبت به آن کردن و دیگر همدردی.

۷- امام صادق علیه السلام فرمود:

امْتَحِنُوا شَيْعَتَنَا عِنْدَ ثَلَاثٍ عِنْدَ مَوَاقِيتِ الصَّلَاةِ كَيْفَ مُحَافِظَتُهُمْ عَلَيْهَا وَ عِنْدَ أَسْرَارِهِمْ كَيْفَ حَفِظَتُهُمْ لَهَا عِنْدَ عَدُوِّنَا وَ إِلَى أَمْوَالِهِمْ كَيْفَ مُوَأَسَاتُهُمْ لِإِخْوَانِهِمْ فِيهَا.

شیعیان ما را در سه چیز آزمایش کنید: در اوقات نماز که تا چه اندازه مراقبت آن‌ها را دارند و در اسرار مذهبی که چگونه آن‌ها را از دشمنان ما حفظ می‌کنند و در ثروت‌شان که با برادران دینی خود تا چه مقدار کمک و همراهی می‌کنند.

وسائل الشیعة ج ۴ ص ۱۱۲

۸- امیرالمؤمنین علی علیه السلام فرمود:

لَيْسَ عَمَلٌ أَحَبَّ إِلَى اللَّهِ عَزَّ وَ جَلَّ مِنَ الصَّلَاةِ فَلَا يَشْغَلَنَّكُمْ عَنْ أَوْقَاتِهَا شَيْءٌ مِنْ أُمُورِ الدُّنْيَا فَإِنَّ اللَّهَ عَزَّ وَ جَلَّ ذَمَّ أَقْوَامًا فَقَالَ: الَّذِينَ هُمْ عَنْ صَلَاتِهِمْ سَاهُونَ - يَعْنِي أَنَّهُمْ غَافِلُونَ اسْتَهَانُوا بِأَوْقَاتِهَا.

هیچ کاری نزد خدای عز و جل از نماز محبوب‌تر نیست. پس هیچ کاری از کارهای دنیا شما را از نماز گزاردن در وقت‌اش باز ندارد که خدای عز و جل جمعی را نکوهش کرده و فرموده است: «آنانی که از نماز خود سهوکنندگانند» یعنی غفلت‌کنندگانند که اوقات نماز را سبک می‌شمارند.

الخصال ج ۲ ص ۶۲۱

۹- پیامبر اکرم صلی الله علیه و آله وسلم فرمود:

إِنَّ فِي تَأْخِيرِهَا مِنْ غَيْرِ عِلَّةٍ غَضَبَ اللَّهِ عَزَّ وَ جَلَّ

تأخیر نماز از اول وقت بدون دلیل، موجب غضب خداوند متعال می‌گردد.

أعلام الدین فی صفات المؤمنین ص ۳۴۶

۱۰- اهتمام امام علی علیه السلام به نماز اول وقت در نبرد صفین

كَانَ يَوْمًا فِي حَرْبِ صِفِّينَ مُشْتَعِلًا بِالْحَرْبِ وَ الْقِتَالِ وَ كَانَ مَعَ ذَلِكَ بَيْنَ الصَّفِّينِ يُرَاقِبُ الشَّمْسَ فَقَالَ لَهُ ابْنُ عَبَّاسٍ يَا أَمِيرَ الْمُؤْمِنِينَ مَا هَذَا الْفِعْلُ فَقَالَ أَنْظِرْ إِلَى الزَّوَالِ حَتَّى نُصَلِّيَ فَقَالَ لَهُ ابْنُ عَبَّاسٍ هَلْ هَذَا وَقْتُ صَلَاةٍ إِنَّ عِنْدَنَا لَشُعْلًا بِالْقِتَالِ عَنِ الصَّلَاةِ فَقَالَ لَهُ عَلِيٌّ ع فَعَلَى مَا نَقَاتِلُهُمْ إِنَّمَا نَقَاتِلُهُمْ عَلَى الصَّلَاةِ.

هنگامی که امام علی علیه‌السلام در جنگ صفین سرگرم نبرد بود. در میان هر دو صفِ کارزار، مواظب آفتاب بود (تا ببیند هنگام نماز فرارسیده یا نه؟)

ابن عباس به ایشان عرض کرد: یا امیرالمؤمنین! در این هنگام که مشغول جنگ هستیم این چه کاری است که انجام می‌دهی؟

حضرت فرمودند: منتظر زوال هستم تا نماز بخوانم؟

ابن عباس عرض کرد: یا امیرالمؤمنین! آیا در این هنگام که سرگرم جنگ هستیم، وقت نماز است؟

امیرالمؤمنین علیه‌السلام فرمودند:

ما برای چه با اینان جنگ می‌کنیم؟ ما فقط به خاطر نماز با آنان می‌جنگیم.

نهج الحق و کشف الصدق ص ۲۴۸

۱۱- نماز ظهر عاشورا

ابو ثمامه صیداوی به امام حسین علیه‌السلام گفت:

یا ابا عبد الله! جانم به فدای تو باد، این گروه به تو نزدیک شده‌اند. به خدا قسم تو کشته نخواهی شد مگر این که من در حضور تو کشته گردم. ولی در عین حال من دوست دارم خدا را در حالی ملاقات نمایم که این نماز را خوانده باشم.

امام حسین علیه‌السلام سر خود را به طرف آسمان بلند کرد و فرمود: به یاد نماز آمدی، خدا تو را از نمازگذاران محسوب نماید. آری اکنون اول وقت نماز است. از این مردم بخواهید دست از ما بردارند تا نماز بخوانیم.

حصین بن نمیر گفت: این نماز قبول نیست.

حبیب بن مظاهر در جوابش گفت: ای خبیث تو گمان می‌کنی نماز پسر دختر پیامبر خدا قبول نمی‌شود و نماز تو قبول خواهد شد!؟

حصین به حبیب حمله کرد و حبیب هم به وی حمله نمود و شمشیری به اسب حصین زد، اسب وی دست‌های خود را بلند کرد و حصین روی زمین افتاد. لشکر کفر به داد او رسیدند و او را از دست حبیب نجات دادند.

سپس امام حسین علیه‌السلام به زهیر بن قین و سعید بن عبد الله فرمود: شما در

جلو من قرار بگیرید تا نماز ظهر را بخوانم.

آنان در جلو آن بزرگوار ماندند تا آن حضرت با نصفی از اصحاب خود نماز خوف خواندند.

روایت شده: سعید بن عبد الله حنفی در جلو امام حسین علیه السلام قرار گرفت آن چه که امام حسین علیه السلام به طرف چپ و راست حرکت می کرد او در مقابل آن حضرت بود دشمنان او را هدف تیر قرار دادند و به قدری تیر بارانش نمودند که در روی زمین سقوط کرد و گفت: بار خدایا! این گروه را نظیر قوم عاد و ثمود لعنت کن. پروردگارا! سلام مرا به رسول خود برسان و آن حضرت را از درد این همه زخم و جراحاتی که بر من وارد شده آگاه کن. زیرا منظور من از این عمل نصرت ذریه پیامبر تو می باشد. وی پس از این جریان شهید شد، رحمت و رضوان خدا بر او باد.

بحار الأنوار (ط - بیروت) ج ۴۵ ص ۲۱

۱۲- توجه امام رضا علیه السلام به نماز اول وقت

به دستور مأمون، علمای برجسته از فرقه های گوناگون در مجالس مناظره حاضر می شدند و امام رضا علیه السلام با آنها مناظره و بحث می کرد. در یکی از مجالس «عمران صابی» که از دانشمندان بزرگ بود، در مجلس حاضر شد و درباره ی توحید با امام رضا علیه السلام وارد گفتگو گردید در آن جلسه امام سؤال های او را با حوصله، متانت، استدلال های قطعی و روشن پاسخ داده و او را به سوی توحید متمایل کرده بود هنگامی که بحث و مناظره به اوج خود رسید و چیزی به تحول درونی آن دانشمند زبردست صابئین نمانده بود حضرت رضا علیه السلام احساس کرد وقت اذان ظهر و هنگام نماز است.

امام علیه السلام به مأمون فرمود: « الصَّلَاةُ قَدْ حَضَرَتْ - وقت نماز فرا رسید.»

عمران صابی که به حقایقی دست یافته و از دریای دانش سرشار امام هشتم علیه السلام بهره هایی برده بود با التماس گفت: « يَا سَيِّدِي لَا تَقْطَعْ عَلَيَّ مَسْأَلَتِي فَقَدْ رَقَّ قَلْبِي - آقای من! گفتگو و پاسخ های خویش را قطع نکن دل من آماده پذیرش سخنان شما است.

اما حضرت رضا علیه السلام تحت تأثیر سخنان عاطفی و احساس برانگیز او قرار نگرفت و فرمود: عیبی ندارد نماز را می خوانیم و دوباره به گفتگو ادامه خواهیم داد. در این حال امام و همراهان به اقامه نماز مشغول شدند حضرت بعد از اقامه نماز دوباره به گفتگو ادامه داده و پاسخ های روشنگرانه خویش را ارائه فرمود.

التوحید (للسدوق) ص ۴۳۵

ساهون

خداوند کریم در قرآن مجید می فرماید:

فَوَيْلٌ لِلْمُصَلِّينَ - وویل برای نمازگذاران است.

الَّذِينَ هُمْ عَنْ صَلَاتِهِمْ سَاهُونَ - کسانی که در نمازشان ساهون هستند.

امام صادق علیه السلام در تفسیر آیه ۴ و ۵ سوره ماعون می فرماید:

تَأْخِيرُ الصَّلَاةِ عَنْ أَوَّلِ وَقْتِهَا لِغَيْرِ عُدْرٍ

مراد از بی اعتنایی به نماز، تأخیر آن از اول وقت بدون عذر است.

تفسیر القمی ج ۲ ص ۴۴۴

همچنین یونس بن عمار از حضرت صادق علیه السلام پرسید:

الَّذِينَ هُمْ عَنْ صَلَاتِهِمْ سَاهُونَ از وسوسه شیطان است؟

فرمود:

لَا كُلُّ أَحَدٍ يُصِيبُهُ هَذَا وَ لَكِنْ أَنْ يُغْفَلَهَا وَ يَدَعُ أَنْ يُصَلِّيَ فِي أَوَّلِ وَقْتِهَا

نه، وسوسه به هر کس می رسد، بلکه منظور آن است که از نماز غفلت کند و در اول وقت نخواند.

بحار الأنوار (ط - بیروت) ج ۸۰ ص ۶

ویل چیست؟

ویل وادی است در دوزخ! قعر آن دورتر و آتش آن گرم تر و و عذاب آن سخت تر و ماران و کژدمان آن بیشتر (از هر جایی است) و - تنادی کلّ یوم الهی قد اشدّ حرّی و بُعد قعری و کثُر حیاتی و عقار بی فِالِی اهلی - آواز می دهد هر روز که بار خدایا گرمای من در نهایت است و قعر من بسیار دور است و ماران و کژدمان من کثیر است و طاقتم به سر

رسیده، اهل مرا به من رسان»^۲.

« این چاه در قعر جهنم (واقع شده) و تمام آتش جهنم از آن بیرون می‌آید و از پیغمبر اکرم صلی‌الله‌علیه‌وآله‌وسلم نقل است که در قعر آن چاه تابوتی است که در آن **چهارده نفر** معذب هستند، هفت نفر از پیشینیان و هفت نفر از ملحقیان (کسانی که بعد از زمان پیامبر به آن‌ها ملحق می‌شوند) هفت نفر پیشینیان:

قابیل، پی‌کننده ناقه صالح، نمرود، شداد، فرعون، هامان و قارون (هستند) اما هفت نفر لاحقیان را بیان نفرموده فقط به‌حاضرین فرمود که شما جزو آن هفت نفر نباشید.^۳ و همچنین از آن حضرت روایت است که: « ویل وادی است در جهنم که به‌قدری گود است که وقتی که کافر را در آن جا افکنند؛ چهل سال^۴ پائین می‌رود و به‌قعر آن نمی‌رسد^۵ و اگر کوه‌ها را درون آن بیندازند، قبل از آن که به قعر آن برسند از شدت گرما نابود می‌شوند.^۶ » (و آن جا) وادی جوشانی است از چرک و خون جهنمیان^۷»
 « و در اخبار رسیده هر جا در قرآن تهدید به‌ویل شود مقصود همان چاه است.^۸»

این مطلب جمع‌بندی شده ۸ روایت با اسناد زیر بود:

(۱) ترجمه المیزان ج ۱۴ ص ۱۰۸

(۲) تفسیر سوره آبادی ج ۴ ص ۲۴۳۶ و ص ۲۷۴۹

(۳) أطيّب البيان في تفسير القرآن ج ۴ ص ۲۵۰ و ج ۱۱ ص ۸۷ و ج ۱۴ ص ۲۲۳

(۴) تفسیر آسان ج ۱ ص ۱۸۲ - گفته شده چهل خریف و بعضی گفته‌اند: خریف نام یکی از فصول سال است - الویل واد فی جهنّم یهوی فیہ الکافر أربعین خریفا ثمّ یهوی فیہ کذلک أبدا

(۵) مخزن العرفان در تفسیر قرآن، ج ۱ ص ۳۸۰

(۶) لسان العرب ج ۱۱ ص ۷۳۹

(۷) ترجمه مجمع البیان ج ۲۲ ص ۳۴۰

(۸) مخزن العرفان در تفسیر قرآن ج ۱۵ ص ۲۷۶

منافق

روزی پیامبر صلی الله علیه وآله وسلم نماز صبح گزاردند و چون نماز تمام شد روی به اصحاب خود فرمودند و سؤال کردند: آیا فلان و فلان در نماز حاضر شده‌اند؟
گفتند: نه، پرسیدند: آیا آنان در سفرند؟ گفتند: نه،
فرمودند: همانا حضور در هیچ نمازی بر منافقان سخت‌تر از حضور در نماز صبح و عشاء نیست و اگر آنان فضیلت این دو نماز را بدانند، اگر با سختی هم باشد حاضر می‌شوند.
من لا يحضره الفقيه ج ۱ ص ۳۴۳

همچنین پیامبر اعظم صلی الله علیه وآله وسلم فرمود:

«جبرئیل و میکائیل و اسرافیل و عزرائیل هر یک با هشتاد هزار فرشته نزد من آمدند و عرض کردند: یا محمد خداوند جبار تو را سلام داده و می‌فرماید به امت خود بگو ... ترک‌کننده جماعت صبح و شام داخل می‌شود در لعنت خدا»

جامع الأخبار ص ۷۹

حال اگر فرض کنیم (بر اساس فرموده علما) این‌گونه روایت‌ها برای زمان حکومت معصومین علیهم‌السلام باشد، قضا کننده نماز صبح چگونه خواهد بود؟ یا کسی که در آخر وقت می‌خواند؟

ملعون است ملعون است

نظر به اهمیت روایت؛ متن کامل آن را به همراه متن عربی آورده‌ایم. در بخش پی‌نوشت‌ها نیز تقریباً سند تمام کتبی که این روایت از آن‌ها نقل شده؛ ذکر کرده‌ایم.
رَوَى مُحَمَّدُ بْنُ يَعْقُوبَ رَفَعَهُ عَنِ الرَّهْرِيِّ قَالَ طَلَبْتُ هَذَا الْأَمْرَ طَلَبًا شَاقًّا حَتَّى ذَهَبَ لِي فِيهِ مَالٌ صَالِحٌ فَوَقَعْتُ إِلَى الْعُمَرِيِّ وَ خَدَمْتُهُ وَ لَزِمْتُهُ وَ سَأَلْتُهُ بَعْدَ ذَلِكَ عَنْ صَاحِبِ الزَّمَانِ فَقَالَ لِي لَيْسَ إِلَيَّ ذَلِكَ وَصَوْلٌ فَخَضَعْتُ فَقَالَ لِي بَكَرٌ بِالْغَدَاةِ فَوَافَيْتُ وَ اسْتَقْبَلَنِي وَ مَعَهُ شَابٌّ مِنْ أَحْسَنِ النَّاسِ وَجْهًا وَ أَطْيَبِهِمْ رَائِحَةً بِهَيْمَةَ الثُّجَارِ وَ فِي كُمِّهِ شَيْءٌ كَهَيْمَةِ الثُّجَارِ فَلَمَّا نَظَرْتُ إِلَيْهِ دَنَوْتُ مِنَ الْعُمَرِيِّ فَأَوْمَأَ إِلَيَّ فَعَدَلْتُ إِلَيْهِ وَ سَأَلْتُهُ فَأَجَابَنِي عَنْ كُلِّ مَا أَرَدْتُ ثُمَّ مَرَّ لِي دَخَلَ الدَّارَ وَ كَانَتْ مِنَ الدُّوَرِ الَّتِي لَا تَكْتَرِبُ لَهَا فَقَالَ الْعُمَرِيُّ إِذْ أَرَدْتُ أَنْ تَسْأَلَ سَلْ فَإِنَّكَ لَا تَرَاهُ بَعْدَ ذَا فَذَهَبْتُ لِأَسْأَلَ فَلَمْ يَسْمَعْ وَ دَخَلَ الدَّارَ وَ مَا كَلِمَتِي بِأَكْثَرَ مِنْ أَنْ قَالَ:

«مَلْعُونٌ مَلْعُونٌ مَنْ أَحْرَزَ الْعِشَاءَ (المغرب) إِلَى أَنْ تَشْتَبِكَ النُّجُومُ مَلْعُونٌ مَلْعُونٌ مَنْ أَخَّرَ الْغَدَاةَ إِلَى أَنْ تَنْقُضِيَ النُّجُومُ» وَ دَخَلَ الدَّارَ.

زهری گفت: به قدر کافی در جستجوی امام زمان عجل الله تعالی فرجه الشریف گردش کردم، و مال زیادی از من در این راه صرف شد. سپس به خدمت محمد بن عثمان رسیدم، و به همین منظور مدتی نزد وی به خدمتگزاری پرداختم تا آن که روزی، از صاحب الزمان علیه السلام سراغ گرفتم و او گفت: نمی توانی حضرت را ببینی. من با التماس زیاد مقصود خود را تکرار کردم، گفت: فردا صبح بیا. چون فردا صبح نزد وی رفتم، دیدم جوانی که در زیبایی و خوشبوئی از همه کس بهتر است [و لباس تجار بر تن داشت؛ با وی است و به هیئت تجار چیزی در آستین دست دارد. وقتی نظرم به او افتاد، نزدیک محمد بن عثمان رفتم ولی او به من اشاره نمود که به طرف آن جوان برگردم.

من هم به طرف جوان برگشتم و سؤالاتی از وی نمودم و هر چه می خواستم به من جواب داد، آن گاه رفت که داخل خانه شود، و آن خانه، چندان مورد نظر نبود. [خانه ساده ای بود]

محمد بن عثمان به من گفت: اگر می خواهی چیزی بپرسی بپرس که دیگر بعد از این او را نمی بینی. من هم به دنبال او رفتم که سؤالاتی بنمایم ولی او گوش نداد و داخل خانه شد و جز این دو جمله چیزی نفرمود (یعنی این جمله را دوبار تکرار فرمود): «ملعون است ملعون است کسی که نماز عشاء (مغرب) را چندان به تأخیر بیاندازد که ستارگان آسمان همچون تیر بگذرند، ملعون است ملعون است کسی که نماز صبح را چندان به تأخیر بیاندازد که ستارگان آسمان ناپدید شوند». و سپس داخل خانه شد.

الإحتجاج علی أهل اللجاج (للطبرسی) ج ۲ ص ۴۷۹

الغیبة (للطوسی) النص ص ۲۷۱

بحار الأنوار (ط - بیروت) ج ۸ ص ۶۰

إلزام الناصب فی إثبات الحجة الغائب ج ۱ ص ۳۴۳

منظور روایت مغرب است نه عشاء

۱- با توجه به متن روایات و احکام نماز عشا و نماز مغرب و وقت مخصوص و وقت فضیلت این دو نماز، مشخص است که اول وقت خواندن (موقع اذان مغرب) مربوط به نماز مغرب است.

۲- عالم بزرگوار مرحوم میرزا محمد قمی معروف به «ارباب» که مصحح چاپ دوره بحار چاپ حاج امین‌الضرب بوده است، می‌نویسد: مقصود نماز مغرب است، چنان که در روایات دیگر هم آمده است.

مهدی موعود (ترجمه جلد ۵۱ بحار الأنوار)؛ متن ص ۷۳۸

۳- مانند این روایت:

و قَالَ الصَّادِقُ ع- مَلْعُونٌ مَلْعُونٌ مَنْ أَخَّرَ الْمَغْرِبَ طَلِبًا لِفَضْلِهَا وَ قِيلَ لَهُ إِنَّ أَهْلَ الْعِرَاقِ يُؤَخِّرُونَ الْمَغْرِبَ حَتَّى تَشْتَبِكَ النُّجُومُ فَقَالَ هَذَا مِنْ عَمَلِ عَدُوِّ اللَّهِ أَبِي الْخَطَّابِ

امام صادق علیه‌السلام فرمود: ملعون است ملعون است کسی که نماز مغرب را به قصد برخورداری از فضیلت بیشتر به تأخیر اندازد (یعنی فکر کند وقت فضیلتش موقع است که ستاره‌ها کاملاً روشن شده باشند)، و به آن حضرت عرض نمودند: اهل عراق نماز مغرب را از وقت مقرر آن به تأخیر می‌اندازند تا آن‌گاه که پاسی از شب می‌گذرد و ستارگان بسیار پدیدار شده و آسمان را مشبک می‌سازند، آن حضرت فرمود: این از کارها و بدعت‌های دشمن خدا ابی‌الخطاب است.

شرح: «محمد بن مقلاص ابوالخطاب کوفی از سران فرقه گمراه است که مدعی نبوت خویش و ربوبیت امام صادق علیه‌السلام گشت و او را دستگیر کرده کشتند».

من لا يحضره الفقيه؛ ج ۱ ص ۲۲۰